

Úvod k *Obecné historii věcí v království Nové Španělsko* Bernardina de Sahagún

Jiří Sucharda

Univerzita Karlova

J.Sucharda@seznam.cz

Dílo španělského františkánského mnicha Bernardina de Sahagún (1499–1590), nesoucí název *Historia general de las cosas de Nueva España* (Obecná historie věcí v království Nové Španělsko), představuje jeden z klíčových zdrojů našeho poznání o životě a kultuře původních obyvatel dnešního státu Mexiko, přesněji řečeno jeho centrální části. Autor se narodil na přelomu patnáctého a šestnáctého století ve městě Sahagún, nacházejícím se v severním Španělsku, konkrétně v kraji pojmenovaném Tierra de Campos. Poté co v mládí absolvoval studium na prestižní univerzitě v Salamance, vstoupil do františkánského řádu a v roce 1529 následně společně se skupinou dalších františkánů odcestoval do Nového světa.¹

Zde si o osm let dříve španělští conquistadoři vedení Hernánem Cortésem dokázali za pomoci značného počtu indiánských válečníků podmanit Tenochtitlán, hlavní město takzvané Aztécké říše.² Aztékové, kteří se zpravidla označovali jakožto Tenochkové či Mexikové,³ představovali etnikum, které si v průběhu patnáctého a na počátku šestnáctého století dokázalo podrobit rozsáhlé oblasti centrálního Mexika a které se vyznačovalo vysokou civilizační úrovní. Vojenské vítězství nad Aztéky Španělům otevřelo cestu k budování koloniálního systému, který se postupně rozšiřoval po celém území dnešního státu Mexiko, jenž byl v tehdejší terminologii označován jako Nové Španělsko. Součástí tohoto procesu se stala i takzvaná duchovní conquista,⁴ tedy misijní činnost, jejímiž hlavními protagonisty se v raném koloniálním období staly řády františkánů, dominikánů a augustiniánů. Do této misijní činnosti se po svém příjezdu aktivně zapojil i Bernardino de Sahagún, jehož působení v Novém světě je pevně spjato především se školou Colegio Imperial de Santa Cruz de Tlaxelolco, která byla založena v roce 1536 a jejímž primárním účelem bylo vzdělávání mladých příslušníků místních elit, kteří se následně měli sami aktivně podílet na evangelizaci zbytku populace.⁵

1 León-Portilla 1987, s. 13–34.

2 Hassig 2006, s. 147–175.

3 Křížová 2005, s. 13.

4 León-Portilla 1987, s. 57–60.

5 Lucena Salmoral 1990, s. 285–286.

Kromě výchovy vybraných mladých mužů mělo být evangelizace místního obyvatelstva dosaženo, přinejmenším podle Sahagúna, prostřednictvím misijní činnosti využívající znalostí místních jazyků, kultury, náboženství a způsobu myšlení. Sám Sahagún tento postoj shrnul v úvodu své *Historie* následovně: „Doktor nemůže nemocnému podat vhodné léky, aniž nejdříve pozná povahu či příčinu jeho nemoci, a proto je třeba, aby se dobrý doktor stal zběhlým jak ve znalosti léků, tak i ve znalosti chorob a následně tak mohl každou nemoc příslušným lékem vhodně léčit.“⁶ Původní náboženství představovalo nemoc, zatímco křesťanské náboženství lék. Ačkoliv byla hlavní motivace Sahagúnova díla misijní, nemůžeme mu podle všeho upřít ani autentický zájem o místní jazyk, náboženství, kulturu či přírodu.

Počátek práce na Sahagúnově *Historii* je možné datovat k roku 1558, kdy Sahagún za přispění svých indiánských pomocníků shromáždil skupinu stařešinů v obci Tepeapulco, načež od nich na základě předem připraveného dotazníku získal informace ohledně celé řady aspektů života v předhispánském Mexiku. Celý proces byl následně opakován poté, co Sahagún na počátku šedesátých let přesídlil do konventu Santiago de Tlatelolco, nacházejícího se nedaleko již zmíněného kolegia Santa Cruz.⁷

Sahagúnem a jeho pomocníky získané informace byly zaznamenány v jazyce nahuatl, který i v raně koloniálním období stále představoval dominantní jazyk na území dnešního centrálního Mexika.⁸ Následující dvě dekády se nesly primárně v duchu práce na shromážděném materiálu a jeho následného překladu do španělštiny. Výsledná verze *Historie* je unikátní v první řadě tím, že se jedná o dvojjazyčný text, obsahující jak text v nahuatl, tak i ve španělštině, přičemž obě jazykové verze se od sebe drobně odlišují.⁹ Tento text byl rovněž doplněn i celou řadou ilustrací. Sahagúnova práce byla v průběhu desetiletí ohrožována řadou nepříznivých faktorů, ať už se jednalo o několik epidemií, které v průběhu šestnáctého století Mexiko opakovaně postihovaly, či o nepřízeň ze strany některých osobností františkánského řádu, inkvizice či samotného dvora španělského krále Filipa II. Autor *Historie* tak byl například na několik let připraven o pomoc svých písarů, a to s odůvodněním, že vynakládání prostředků na jejich odměnu představuje porušení slibu chudoby, závazného pro všechny členy františkánského řádu.¹⁰

I přes veškeré překážky se však Sahagúnovi podařilo jeho rozsáhlé dílo dokončit, načež v roce 1580 prostřednictvím františkánského mnicha Rodriga de Sequera odesílá finální hotový rukopis do Evropy. Tento manuskript *Historie* je podle místa uložení, jímž se stala italská Florencie, tradičně označován jakožto Florentský kódex.¹¹ Výsledkem práce Bernardina de Sahagún je kronika, rozčleněná tematicky do dvanácti kapitol, které svým záběrem pokrývají nejen oblast náboženství, filozofie, historie či všedního života nahuasky hovořících obyvatel centrálního Mexika, ale také místní faunu a flóru.

6 Sahagún 1998, s. 31.

7 León-Portilla 1987, s. 94–101.

8 Vlková Hingarová 2011, s. 7–8.

9 Pro anglický překlad vycházející z nahuaského textu viz Sahagún 2012.

10 León-Portilla 1987, s. 108–111.

11 Tamtéž, s. 123–125.

Následující ukázka přináší výběr ze dvou knih Sahagúnovy *Historie*, a to z knihy jedenácté a z knihy dvanácté. První pojednává o mexické fauně, tak jak ji znali domorodí obyvatelé, a druhý úryvek popisuje okolnosti příchodu španělských conquistadorů do města Tenochtitlán z pohledu poražených.¹² Výběr těchto dvou kapitol ilustruje široký záběr celého Sahagúnova díla, které čtenáře informuje jak o nejrůznějších aspektech života původních obyvatel Mexika a jejich prvním setkání s Evropany, tak o prostředí, ve kterém žili.

Španělský text Sahagúnovy kroniky je z jazykového hlediska v mnoha ohledech specifický. Tato jeho specifická je dána mimo jiné skutečností, že samotná španělská verze představuje překlad původního nahuaského originálu, z něhož přejímá určité, pro nahuatl typické jazykové rysy. Mezi ně patří například časté opakování jednotlivých slov a frází, případně občasně členění textu na velmi krátké věty, jež se může českému čtenáři v některých případech zdát nezvyklé a místy možná i nepatřičné. Při překladu byl kladen důraz na pokud možno nejvěrnější zachování rázu původního textu a jeho osobitých charakteristik, a to i za cenu přejímání drobných významových nepřesností, jež se v něm vyskytují. Cílem tohoto překladu tak není text v jeho významové rovině „opravit“, ale spíše čtenářům předložit jeho nejvěrnější odraz do češtiny. Nahuaské termíny použité ve španělské verzi textu jsou přejaty i do českého překladu a jsou doplněny vysvětlivkami.¹³

LITERATURA:

Primární zdroje:

Sahagún, Bernardino de. *Historia general de las cosas de Nueva España*. Introducción, paleografía, glosario y notas de Alfredo Lopez Austin y Josefina García Quintana. Madrid: Alianza, 1988.

Sahagún, Bernardino de. *Florentine Codex: General History of the Things of New Spain*. Transl. Arthur J. O. Anderson — Charles E. Dibble. Santa Fe: University of Utah Press, 2012.

Sekundární literatura:

Andrews, Richard J. *Introduction to Classical Nahuatl*. Revised edition. Norman: University of Oklahoma Press, 2003.

Hassig, Ross. *Mexico and the Spanish Conquest*. 2. ed. Norman: University of Oklahoma Press, 2006.

Freelang Nahuatl-English-Nahuatl Online Dictionary. Internetový projekt. [online]. [cit. 18. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.freelang.net/online/nahuatl.php?lg=gb>.

Křížová, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost indiánské civilizace*. Praha: Aleš Skřivan, 2005.

Garibay Kintana, Ángel María — León-Portilla, Miguel (eds.). *Visión de los vencidos: Relaciones indígenas de la conquista*. 2. ed. México: Universidad Nacional Autónoma de México, 1961.

León-Portilla, Miguel. *Bernardino de Sahagún*. Madrid: Sociedad Estatal para la Ejecución Programas del Quinto Centenario, 1987.

León-Portilla, Miguel. *Aztécká filosofie: Myšlenky Nahuů na základě původních pramenů*. Přel. Eva Máňková. Praha: Argo, 2002.

12 Garibay Kintana — León-Portilla 1961.

13 Pro více informací o podobě jazyka nahuatl, respektive jeho klasické variantě viz Andrews 2003.

Lucena Salmoral, Manuel. *Historia de Iberoamerica: Tomo II, Historia Moderna*. Madrid: Sociedad Estatal para la Ejecucion de Programas del Quinto Centenario, 1990.

Thomas, Hugh. *El Imperio Español: De Colón a Magallanes*. Madrid: Planeta Pub Corp, 2004.

Vlková Hingarová, Vendula. *La administración del lenguaje del náhuatl en México* Rigorózní práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta: Praha, 2011. [online]. [cit. 18. 1. 2021]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/111554>.